

Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

Delrapport arbeidsgruppe 2

Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21

Om Norges forskningsråd

Norges forskningsråd er et nasjonalt forskningsstrategisk og forskningsfinansierende organ. Forskningsrådet fordeler årlig vel ni milliarder kroner til forskningsformål. Forskningsrådet er den viktigste forskningspolitiske rådgiveren for regjeringen, departementene og andre sentrale institusjoner og miljøer med tilknytning til forskning og innovasjon. Vi har et spesielt ansvar for å følge opp regjeringens langtidsplan for forskning. Forskningsrådet setter i verk nasjonale forskningspolitiske vedtak gjennom en rekke finansieringsordninger. I samspill med forskningsmiljøene, næringslivet og den offentlige forvaltningen arbeider Forskningsrådet for å gi norsk forskning et økonomisk og kvalitetsmessig løft og fremme innovasjon og kunnskap. Forskningsrådet arbeider for større internasjonalt samarbeid og økt deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogram. Andre viktige oppgaver er å skape møteplasser for og dialog mellom forskere, brukere av forskning og aktører som finansierer forskning.

Innhold

1 Innledning	4
1.1 Struktur og innhold	5
1.1.1 Felles kunnskap og forståelse for godt samarbeid med og om barn og unge i en utsatt situasjon.....	5
1.1.2 Utdanning, utdanneren og tverrprofesjonell samhandling og samarbeid.....	5
1.1.3 Praksis i utdanningen.....	5
1.1.4 Ivaretagelse av nyutdannede, livslang læring og etter- og videreutdanning.....	5
2 Beskrivelse av nåsituasjonen	6
2.1 Felles kunnskap og forståelse for godt samarbeid med og om barn og unge i en utsatt situasjon.....	6
2.2 Utdanning, utdanneren og tverrprofesjonell samhandling og samarbeid.....	6
2.3 Praksis i utdanningen.....	7
2.4 Ivaretagelse av nyutdannede, livslang læring og etter- og videreutdanning.....	8
3 Mål og anbefalte tiltak	9
3.1 Felles kunnskap og forståelse for godt samarbeid med og om barn og unge i en utsatt situasjon.....	9
3.1.1 Tiltak A: Fellesemner	9
3.1.2 Tiltak B: Felles digital, nasjonal læringsressurs.....	11
3.1.3 Tiltak C: Ansvarlig arbeidsgruppe tilknyttet hvert studiested	11
3.1.4 Tiltak D: Evaluering av studier for å sikre relevant og nyttig kunnskap.....	11
3.1.5 Tiltak E: Nasjonalt nettverk	11
3.2 Utdanning, utdanneren og tverrprofesjonell samhandling og samarbeid.....	11
3.2.1 Tiltak A: Statlig rammeplanarbeid	12
3.2.2 Tiltak B: Fra rammeplan til studieplanarbeid lokalt.....	12
3.2.3 Tiltak C: Fra emneplan til undervisning og eksamen	12
3.2.4 Tiltak D: Tverrprofesjonell samhandling og samarbeid.....	12
3.2.5 Tiltak E: Innovasjon, kritisk tenking og kunnskapsbasert praksis.....	12
3.2.6 Tiltak F: 'VIRKELIGHETEN - Samarbeidsuka'.....	12
3.2.7 Tiltak G: Utdanner møter praksisfeltet.....	12
3.3 Praksis i utdanningen.....	13
3.3.1 Tiltak A: Utvikling og høring av emneplan for praksisperioder	13
3.3.2 Tiltak B: Legge til rette for kvalitet på praksisarenaene.....	13
3.3.3 Tiltak C: Evaluering i og av praksis	13
3.3.4 Tiltak D: Involvere barn og unge i system som skal sikre skikkethet hos studenter og veiledere	13
3.3.5 Tiltak E: Lovverk og rammer.....	13
3.4 Ivaretagelse av nyutdannede, livslang læring og etter- og videreutdanning.....	13
3.4.1 Tiltak A: For nyutdannede.....	14
3.4.2 Tiltak B: For praktikere	14
3.4.3 Tiltak C: For ledere	14
4 Kilder.....	15

1 Innledning

Det overordnede målet for BarnUnge 21 – *Utdanning*, er å styrke utdanningene slik at de bidrar til en kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis tilknyttet barn, unge og familier som har det vanskelig. BarnUnge21 er en kunnskapsdugnad der aktører på tvers av sektorer som produserer, formidler eller anvender kunnskap om barn og unge i en utsatt situasjon kommer sammen og gir innspill til strategigruppen som skal utvikle et kunnskapsgrunnlag. Derfor er ikke Delrapport 2 – Utdanning et resultat av et vitenskapelig arbeid, men resultatet av kunnskap og erfaringer som gruppa besitter, og dokumenter som er lest i forbindelse med workshops i dugnadsperioden. Arbeidsgruppen for BarnUnge21 – *Utdanning* har hatt fire workshoper, og er sammensatt av forskjellige aktører. Disse er fra lærerutdanning, pedagogikk og spesialpedagogikk og barnevernutdanning, Forandringsfabrikken, Regionalt kunnskapscenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern (RKBU), Fylkesmannen, Nasjonalt kunnskapscenter om vold traumatisk stress (NKVTS), BUFETAT, og Regionalt samisk kompetansesenter (RESAK).

Arbeidsgruppen er klar over at det er et bredt felt der mye er i bevegelse og utvikling, for eksempel kompetansesatsing kommunalt barnevern 2018-2024 (Mer kunnskap - bedre barnevern), RETHOS (felles rammeplaner for helse- og sosialfag), Lærerutdanning 2025, 0-24 strategien samt mange ulike prosjekter og tiltak i både UH-sektor og praksisfeltet. Arbeidsgruppen er også klar over at det er store variasjoner både på tvers av de ulike utdanningsinstitusjonene, på tvers av utdanningen og innen de ulike utdanningene. På grunn av tidsbegrensninger har ikke gruppen hatt mulighet til å sette seg inn i detaljene av alle utviklinger, kunnskap og tiltak som finnes og er igangsatt for å bedre livssituasjonen til barn og unge i en utsatt situasjon. Det gruppen samlet har erfart er at det på tross av nedfellelse i rammeplaner, er det for tilfeldig hva den enkelte student har med seg ut i yrkeslivet av kunnskap og erfaringer i arbeid med barn og unge i en utsatt situasjon.

Arbeidsgruppe 2 – *Utdanning* har utarbeidet forslag til tiltak som skal sikre at grunnutdanningene og etter- og videreutdanningene på universitets- og høyskolenivå er godt koblet til det som til enhver tid utgjør vårt beste kunnskapsgrunnlag. I tillegg til akademisk forskning er erfarings- og praksisbasert kunnskap viktig å anvende i utdanningene og i praksis. For å få til dette må studentene og yrkesutøverne vite hva som er relevant og gyldig kunnskap, samt hvor de skal finne denne. Grunnlaget for å anvende kunnskap om tverrfaglig, tverretattlig og tverrprofesjonelt samarbeid må legges i studiet og i praksisperioder, for å sikre et godt fremtidig samarbeid.

Delrapporten vil først beskrive nåsituasjonen slik gruppens medlemmer oppfatter denne basert på sin kunnskap og erfaring, på første høringsrunde og kjennskap til kunnskapsgrunnlaget, deretter beskrive målsettinger som så skal oppfylles av

anbefalte tiltak. Det anbefales tiltak både for grunnutdanning med praksisperioder og veiledning, livslang læring og etter- og videreutdanning. Vi har ikke bare satt fokus på studentene som skal jobbe med barn og unge, men også anbefalt tiltak for nøkkelpersoner i kommuner og fylkeskommuner slik som ledere, planleggere og politikere. Vi har ikke avgrenset oss til noen få studieretninger, men anbefaler brede tiltak. Noen utdanninger vil være spesielt sentrale på grunn av sin spesialisering eller direkte kontakt med barn og familier innen helse- og omsorgstjenester, skole og barnehage, -eller på grunn av deres mandat overfor alle familier og barn. Dette omfatter blant annet studier som utdanner lærere, barnehagelærere, politi, barnevernspedagoger, spesialpedagoger, leger, sosionomer, sykepleiere (jordmødre, helsesykepleiere), vernepleiere, psykologer, fysioterapeuter, logopeder, ergoterapeuter og tannleger. Gjennom høringsinnspill har vi fått innspill om at flere utdanninger kan være relevante innen arkitektur, ingeniørstudier, økonomi og plan.

«Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie» (Den norske grunnloven, § 104).

Gruppe 2 legger definisjonen av utsatte barn og unge som er gitt i mandatet for prosessen til grunn for rapporten, med noen tilføyelser. Vi vil også understreke at bruken av begrepet utsatte barn og unge bør snus på, og at vi må begynne å snakke om barn og unge som er i utsatte eller er i en vanskelig livssituasjon. Dette omfatter barn og unge som for eksempel:

- er utsatt for omsorgssvikt, fysiske og/eller psykisk vold og/eller seksuelle overgrep
- er utsatt for eller i risiko for å bli utsatt for andre traumatiske hendelser (som egen eller næres livstruende sykdom eller skade)
- er utsatt for trakassering og diskriminering og traumatiske hendelser
- har økt risiko for å oppleve omsorgssvikt, vold eller overgrep knyttet til
 - foreldre som bruker rus, eller har alvorlig psykisk sykdom
 - Høyt konfliktnivå i familien
 - Liten tilgang til økonomiske og sosiale ressurser som kan føre til lavinntekt og sosial isolasjon
- Har betydelige vansker:
 - samspillsvansker
 - psykiske vansker
 - vansker i forhold til rus
 - funksjonstap
 - nevroutviklingsforstyrrelser

1.1 STRUKTUR OG INNHOLD

1.1.1 Felles kunnskap og forståelse for godt samarbeid med og om barn og unge i en utsatt situasjon

Utdanningene har ansvar for å sikre at studenter tilegner seg kunnskap og erfaringer som bidrar til at barn, unge og familier som har det vanskelig får så god og nyttig hjelp som mulig, på Laveste Effektive Omsorgsnivå (LEON), til riktig tid og over tid. For å imøtekomme denne hovedmålsettingen må utdanningene legge til rette for etablering av et felles kunnskapsgrunnlag, forståelse og erfaring av godt tverrfaglig samarbeid på tvers av utdanningene.

Dette kan oppnås gjennom etablering og systematisk bruk av:

- obligatoriske *fellesemner* på tvers av utdanningene,
- en kvalitetssikret, felles, *digital læringsressurs/plattform* for utdanningene, som inneholder grunnkunnskap om aktuell tematikk og nyttige praksisnære case,
- en obligatorisk *tverrfaglig samarbeidsuke 'Virkeligheten'* for studenter,
- implementering av oppdatert kunnskap om tematikk* innenfor samtlige utdanninger med sine praksisstudier

For å få til dette anbefaler vi å etablere *regionale tverrfaglige arbeidsgrupper* på hvert studiested med ansvar for implementering av skisserte tiltak (i-iv) lokalt. For å sikre kunnskapsbasert praksis og erfaringsutveksling med forskningsfronten vil vi ytterligere foreslå at det etableres et *nasjonalt nettverk* bestående av disse regionale arbeidsgruppene og aktuelle nasjonale aktører. Nettverket har samlet ansvar for implementering av tematikk i utdanning/praksis, for å kommunisere behov til utvikler/ansvarshavende for digital læringsressurs, og treffes årlig for å sikre kunnskapsutveksling mellom utdanningene og aktuelle aktører innenfor forskning/kunnskapstvikling.

- Regionale tverrfaglige arbeidsgrupper*: ansvar for å implementere tiltakene i-iv.
- Nasjonalt nettverk av regionale arbeidsgrupper*: overordnet ansvar for implementering og kunnskapsutveksling.

1.1.2 Utdanning, utdanneren og tverrprofesjonell samhandling og samarbeid

Utdanningene bør tilrettelegge best mulig for at studentene får både forståelse og erfaring med å samarbeide med studenter på tvers av profesjoner som arbeider med barn og unge i en utsatt situasjon. Utdannere bør jevnlig hospitere i arbeidsplassene de utdanner studenter til og praktikere bør hospitere i utdanningen. Gjennom en slik gjensidig utveksling ønskes det å skape møtearenaer i utdanningen som legger til rette for å utvikle undervisningsopplegg på tvers av profesjoner. Videre må det etableres rutiner for innhenting av innspill og råd fra barn og unge som en del av utvikling og evaluering av utdanningene. Det anbefales videre at det innføres felles obligatoriske emner på tvers av utdanningene samt en obligatorisk tverrfaglig temauke. For å sikre disse tiltakene vil studieledere og programledere være sentrale i en felles koordinering. Utdannerne bør også møte utdannere fra andre profesjoner, –noe som er viktig for at utsatte barn og unges rettigheter ivaretas.

- Det må legges til rette for at studenter samarbeider på tvers av fagdisipliner.
- Gjensidig utveksling/hospitering: ansatte på høyskoler og universitet hospiterer i praksisfeltet og motsatt.

1.1.3 Praksis i utdanningen

Praksisperioder er vesentlige i utdanningen av yrkesutøvere som skal møte barn og unge i en utsatt situasjon. I dag er det stor variasjon i hvordan studentene opplever praksis både i innhold og relevans. Det bør være lovpålagt for ulike arbeidsplasser å veilede og ta imot praksisstudenter. Praksisperiodene må gi studentene mulighet til å erfare og stå i vanskelige situasjoner og verktøy for å håndtere egne reaksjoner for å minske praksissjokket etter fullført utdanning. Praksisperioder bør også legge opp til tverrprofesjonelt samarbeid med autentiske caser, slik som det for eksempel har blitt gjennomført ved Høgskolen i Innlandet (INN), der studentene basert på Simuleringslaboratoriet opparbeider seg tverrprofesjonell samarbeidskompetanse, – eller SamPraks ved Universitetet i Oslo (UiO). Det er også viktig at institusjonene sikrer at bare egnede studenter uteksamineres fra praksisperiodene.

For å sikre at utdanningene møter yrkenes behov bør studieplaner for praksisperioder på høring i praksisfeltet. Tilbakemelding på praksisperioder må innhentes jevnlig fra studenter, veiledere og de barn og unge som møtes i tjenestene, – og studenter bør få opplæring i metoder for å innhente slike tilbakemeldinger og evalueringer. Kombinasjonsstillinger bør opprettes, eksempelvis offentlige ph.d., eller stillinger som kombinerer klinikk og praksis, – eller forskning og utdanning.

- Lovpålegg og regulering av plikt til å ta imot og veilede studenter i praksis.
- Tverrprofesjonelt samarbeid gjennom praksisperioder og gjennom undervisning.
- Utvikle struktur for systematisk innhenting av tilbakemeldinger fra barn og unge som møter tjenestene.
- Videreføring og økt bruk av kombinasjonsstillinger for å styrke praksis og forskning.

1.1.4 Ivaretagelse av nyutdannede, livslang læring og etter- og videreutdanning

Grunnutdanningen er ofte ikke tilstrekkelig for å sikre optimale ferdigheter i yrkesutøvelsen. Kunnskap og ferdigheter videreutvikles gjennom systematisk erfaringsvurdering samt etter- og videreutdanning (EVU). EVU-ene må være kontekstbaserte og svare på behov i tjenestene. Det anbefales å utvikle en digital læringsressurs som vil være sentral i EVU-arbeidet. Også ledere og politikere i kommuner og fylkeskommuner bør delta da de har planleggings- og budsjetteringsmakt som vil påvirke barn og unges hverdag. Overgangen fra studier til yrkesutøvelsen bør bedres ved at nyutdannede systematisk følges opp av en erfaren kollega og veileder ved den aktuelle institusjonen de første yrkesårene. Her kan man eksempelvis se til spesialisertutdannelsen i medisin, der veiledningen er obligatorisk og praktiske ferdighetsmål blir spesifisert.

- Videreføring og systematisering av etter- og videreutdanning.
- Obligatorisk oppfølging av nyutdannede.

2 Beskrivelse av nåsituasjonen

På bakgrunn av gruppemedlemmenes faglige bakgrunn og erfaringer, BU21-prosessens høringsrunder og kunnskapsgrunnlaget som Forskningsrådet har gjort tilgjengelig til arbeidsgruppene, har vi sortert nåsituasjonen under følgende overskrifter:

- felles kunnskap og forståelse for godt samarbeid med og om barn og unge i en utsatt situasjon
- utdanning, utdanneren og tverrsektoriell samhandling og samarbeid
- praksis i utdanningen
- ivaretagelse av nyutdannede, livslang læring og etter- og videreutdanning

2.1 FELLES KUNNSKAP OG FORSTÅELSE FOR GODT SAMARBEID MED OG OM BARN OG UNGE I EN UTSATT SITUASJON

Selv om det i Skandinavia og internasjonalt finnes omfattende forskning på et høyt nivå om barn og unge i en utsatt situasjon, mangler det et felles oppdatert kunnskapsgrunnlag om barn og unge i en utsatt situasjon (som inkluderer praksiskunnskap, forskning og kunnskap direkte fra barn og unge) og forståelse innenfor grunnutdanningene. Det anerkjennes at det er forskjeller mellom utdanningssteder, utdannere og utdanninger. Selv om temaet blir ivaretatt i rammeplaner som har nylig blitt eller snart skal implementeres, for eksempel Helse- og sosialfagutdanningene gjennom RETHOS (Nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene) er ikke dette temaet like spesifisert i barnehagelærerutdanningen og lærerutdanningen. Vi har tatt utgangspunkt i dagens situasjon, da vi enda ikke har sett konsekvensene av det arbeidet som har blitt gjort. Derfor bør det arbeides for at alle relevante utdanninger styrkes. Dette dreier seg blant annet om at læreplan, pensum og undervisningsformer ikke nødvendigvis gir:

- a. Kunnskap om hvordan gi god og nyttig hjelp, slik som:
 - hvordan være en god profesjonell i samarbeid med barn og unge
 - hvordan samarbeide tverrprofesjonelt på en måte som oppleves nyttig for barn og unge
 - forstå makt og avmakt
- b. Kvalitetssikring av kunnskap eksempelvis om:
 - reaksjoner og andre konsekvenser av vold, overgrep og omsorgssvikt
 - risiko for marginalisering
 - mestringsfaktorer
 - relasjonskompetanse
 - traumatisering
 - betydningen av tilknytningskvalitet

- c. Kunnskap om barnekonvensjonen og konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne og hvordan de kan anvendes i praksis sammen med særlovene, er ikke synlige nok i utdanningene og i praksisstudiene. Det finnes heller ikke noe nasjonal samarbeidsregulering, eller felles lovverk som sikrer samordnet innsats på tvers av profesjoner og sektorer for barn og unge i en utsatt situasjon i dag.

Dette gir følgende hovedutfordringer:

- Det mangler oppdatert kunnskap om hva som er nyttige og effektive tiltak over tid, som kan hindre ytterligere marginalisering og fremme mestring og deltagelse i samfunnet.
- Det er behov for mer kunnskap om hvordan vi på en systematisk og god måte fortløpende kan monitorere effekt og opplevd nytte av tiltakene: for de enkelte barn og unge som tiltakene er til for, for grupper av barn og unge som får hjelp i ulike tjenester, og for å sikre tilpasning og optimalisering over tid.
- Det er behov for systematikk og helhet i undervisning om temaet gjennom studiene, med fare for at kunnskapen om tematikk også blir fragmentert. Eks: Manglende obligatorisk undervisning, praksis og eksamen innenfor tematikken.
- Det er manglende erfaringer for å generere og utnytte kunnskap på tvers av profesjonsstudiene – for å kunne bli profesjonell i samarbeid.
- I utdanninger innen Helse- og sosialfag, lærerutdanning og barnehagelærerutdanning ser vi at det er temadager eller temauker som vektlegger denne tematikken på flere utdanningssteder, men ikke alle utdanningssteder gir studentene denne type erfaring. I tillegg er kvaliteten varierende, og det er manglende kildekritikk når det velges aktører, og internettressurser er ikke kvalitetssikret.

2.2 UTDANNING, UTDANNEREN OG TVERRPROFESJONELL SAMHANDLING OG SAMARBEID

I de rammeplaner som har nasjonale føringer er "utsatte barn og unge" ivaretatt på ulike vis, men veien er lang fra nasjonale føringer og retningslinjer til Universitets- og høgskolesektorens (UH-sektoren) lokale planer (studieplaner og emneplaner) som så skal realiseres i campusundervisning av den enkelte underviser og i praksisstudier. Det vil være ulike synspunkter på hva forskningsfronten er (som bygger på omfattende forskning tilknyttet ulike profesjonsfelt), og autonomien i UH-sektoren er sterk. Selv om det finnes gode eksempler kan det fremstå som tilfeldig om UH-sektoren samarbeider på tvers av profesjonsutdanningene.

Det er mange prioriteringer som skal gjøres og det er stor tematrenghet i de fleste utdanningene. Læreplanene kan med andre ord være sterke, men selve realiseringen i utdanningen

kan være det svake leddet i forbindelsen mellom oppdatert kunnskap og det studentene lærer. Det fremstår som tilfeldig om studentene får erfaring med samarbeid på tvers av profesjoner/sektorer som har betydning for barn og unge i utsatte situasjoner i arbeidet studentene skal ut i. Det er stor variasjon i hvordan utdanningene har utviklet og tilrettelagt for tverrfaglighet (se eget punkt). Disse utfordringene skyldes delvis mangel på ressurser for å få til samarbeid på tvers av profesjoner i utdanningene. Tverrprofesjonelt samarbeid kan prioriteres bort på grunn av ressursknapphet, og kan ikke kontrolleres eller føres tilsyn med. I tillegg er også studenten selv en aktør, og studentens evne til egen studering og skikkethet vil også spille inn når studenten går inn i yrket.

Ikke alle utdanningsinstitusjoner har tradisjon for å systematisk hente inn barn og unges oppsummerte erfaringer og råd inn i planlegging og evaluering av utdanningene. Tilbakemeldinger fra tjenestene blir heller ikke av god kvalitet da tjenestene mangler systematiserte tilbakemeldinger om nytte, – fra barna som tjenestene er for. Læring kan for eksempel hentes fra Kompetansesenter for brukererfaring og tjenesteutvikling (KBT), som gjør undersøkelser blant barn og unge, og deltar i forskningsgrupper og faggrupper som utarbeider studieemner.

Det mangler verktøy og samlinger av verktøy og kunnskap som utdannere kan dra nytte av.

Flere av de nasjonale rammeplanene for studiene legger vekt på innovasjon, kritisk tenkning og kunnskapsbasert praksis, men den første høringsrunden i denne prosessen viser at dette i liten grad er knyttet til tverrfaglig samarbeid, og dermed legges det ikke til rette for at studentene får innsikt i – og kan benytte seg av kunnskapen fra andre fagfelt og profesjoner. Dette støttes også i en NOKUT rapport (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) om lektor 8-13 fra 2019 som viser at lektorstudentene ikke føler de har god nok kompetanse innen prosjektplanlegging og tverrfaglig samarbeid. Det virker også tilfeldig hvorvidt dette skjer på campus og/eller i praksisstudiene. Studentene får ikke nok erfaring med autentiske case som betinger samarbeid på tvers av etater og enheter i kommuner og fylkeskommuner, og hvor de jobber innovativt og kunnskapsbasert med disse casene. Ved noen studiesteder er det temauker der studenter på tvers av profesjonsutdanninger møtes for å samhandle om felles løsninger. Men det er tilfeldig hvorvidt denne type temauker arrangeres selv om det også finnes eksempler på suksessrike temauker, for eksempel Universitetet i Stavanger (UiS), Institutt for sosialfag som over mange år har hatt samarbeid med blant andre lærer- og barnehagelærerutdanningene om samarbeidslæring i utdanningene knyttet til overnevnte grupper (barn). Studenter og praktikere vet ikke alltid hvor de skal finne kunnskap fra barn, praksis og forskning, noe de trenger for å kunne utvikle nødvendige ferdigheter senere, og de får ikke nok mulighet til å utvikle denne type kompetanse. Studenter får heller ikke nødvendigvis systematisk erfaring med samarbeid på tvers av profesjoner i praksis i løpet av utdanningen og praksisen sin fordi hver utdanning er lagt opp som et mer eller mindre lukket løp med vekt på fag- og profesjonsspesifikk kunnskap og kompetanse.

Dette er problematisk fordi tverrprofesjonell læring gir spesielt gode resultater når det foregår i praksisfeltet.

Barnekonvensjonen er ikke tilstrekkelig synlig og anvendt i praksis.

Dette gir følgende hovedutfordringer:

- Det fremstår som tilfeldig hva som vektlegges i undervisningen om barn og unge i utsatte situasjoner, både fordi utdanneren har mye frihet, og det er i stor grad avhengig av hvilken kunnskap underviseren baserer undervisning på.
- Utdanneren har i noen tilfeller kun teoretisk kunnskap, og har for lite kjennskap til praksisfeltet og mangler praktiske ferdigheter/kunnskap om hvordan tilnærme seg tema.
- Utdanningene ivaretar ikke nødvendigvis behovet for at studentene blir gjort kjent med betydningen av tverrprofesjonelt samarbeid om barn og unge i utsatte situasjoner, og legger heller ikke til rette for at studentene får erfaringer med dette i studiene.
- Utdanningene gjør i liten grad studentene kjent med den avgjørende betydningen av det å kunne samarbeide med barn og unge i utsatte situasjoner for å kunne hjelpe dem, og legger i svært liten grad til rette for at studentene får erfaringer med og trening i å samarbeide med barn i studiene.
- Manglende fokus på autentiske case som krever tverrfaglig/tverrprofesjonell tilnærming, og manglende muligheter for studenter å engasjere seg i autentiske case om barn og unge i utsatte situasjoner, på tvers av profesjonsutdanninger.
- Studentene ikke har nok kunnskap om barn og unge i utsatte situasjoner, og samarbeid på tvers av profesjoner/sektorer, og dette kan bidra til praksissjokk når de skal utøve yrket sitt
- Det mangler verktøy og metoder som kan brukes som støttmateriell i undervisningen.
- Det oppleves som at det er for lite fokus på inntakskvalitet til studiene, rekruttering og opptak som sikrer egnethet, og på tross av kvalitetssystemer, – er det for svake rutiner for å følge opp når det er tegn på usikkerhet.

2.3 PRAKSIS I UTDANNINGEN

Kunnskapsbasert praksis betyr at studentene trenes i å kritisk vurdere og formidle kunnskap i samspill med relevante andre. Det er derfor viktig å ha nok praksis og at denne er av god nok kvalitet. God kvalitet sikres gjennom gode veiledere og gode praksisinstitusjoner.

Det oppleves som at det er stor variasjon i praksis, noe praksis oppleves irrelevant og noen veiledere mangler veilederutdanning og det kan være dårlig kvalitet i veiledningen. Dette skyldes blant annet praksis ikke er festet til kjernevirksomheten (for eksempel innen barnevern), og praksis utsetter ikke studentene for det som er vanskelig eller utfordrende, – eller de møter ikke barn og unge i utsatte situasjoner eller deres foreldre/foresatte. Dette er pekt på som noen av årsakene som ligger til grunn for det praksissjokket noen opplever når de kommer ut i arbeidslivet.

Det fremstår som tilfeldig hva studentene får erfaring med i praksisstudiene. For eksempel viser en foreløpig upublisert studie at nyutdannede lærere ikke har erfaringer med samarbeid med PPT og barnevern fra sin lærerutdanning (5årig master). De opplever dette som utfordrende når de som nyutdannet er blitt kontaktlærer. De samme erfaringene finnes også i studier fra utdanningen innen Helse- og sosialfagutdanninger.

I første høringsrunde fra BU21-prosessen kom det frem at det er en utfordring at det ikke lovpålagt å ta imot praksisstudenter, da dette gjør det utfordrende å finne (relevant) praksisplass. Det er også en utfordring at uegnede kandidater ikke fanges opp av veilederne i praksisstudiene, og blir godkjente.

En profesjonsutdanning som i større grad har sett sammenhengen mellom utdanning og yrkesliv er medisin-utdanningen, der studentene blir fulgt av mentor i de første yrkesårene. Dette skaper en helhet mellom utdanning og yrke og gir en glidende overgang til yrkesutøvelsen.

Praksis er en viktig arena for skikkethetsvurdering. Skikkethetsvurdering skal blant annet avgjøre om studenten har de nødvendige forutsetningene for å utøve sitt yrke. Blant annet med tanke på å ivareta barn og unges psykiske helse, rettigheter og sikkerhet. For barn og unge i utsatte situasjoner er dette særdeles viktig, og skikkethetsvurderinger må i større grad kvalitetssikres med tanke på praksis sin rolle i denne vurderingen.

Dette gir følgende hovedutfordringer:

- Det mangler veiledere med formell veiledningskompetanse (og kunnskap om og ferdigheter relevante for arbeid med barn og unge i en utsatt situasjon) i helse- og sosialfagutdanningene særdeles, men også i lærerutdanningene.
- Det er en mangel på nok relevante praksisplasser innen enkelte av utdanningene.
- Det sikres ikke og måles ikke at studentene har fått kunnskap fra og direkte kontakt med barn og unge som er i en utsatt situasjon, – i de tjenestene hvor de er i praksis.
- Det er tilfeldig om studentene får prøve seg på autentiske problemstillinger som krever tverrprofesjonelt samarbeid i praksisstudiene.
- Manglende systematisk kvalitetssikring av praksisstudier – hva er på plass og hva mangler.
- Skikkethetsvurderinger er ikke i stor nok grad kvalitetssikret.

2.4 IVARETAKELSE AV NYUTDANNEDE, LIVSLANG LÆRING OG ETTER- OG VIDEREUTDANNING

Studenten er ikke ferdig utlært etter grunnutdanningen, læringen fortsetter og begrensninger i erfaringer med barn og unge i utsatte situasjoner i yrkesutøvelsen, kan utbedres ved at praktikere får ny kunnskap og lærer seg ferdigheter senere gjennom praksis og videreutdanning. Også de som sitter med myndighet og budsjetmyndighet (planleggere i kommune og fylkeskommune, ledere og politikere) har et kontinuerlig behov

for oppdatering av kunnskapsgrunnlaget sitt. Det oppleves som at det i dag er stor variasjon i hvordan dette gjennomføres, og det finnes ikke overordnede system for å sjekke at EVU'er gjennomføres.

Det oppleves at det er mangel på oppfølging av nyutdannede i deres første yrkesår. Det er gjort forsøk innen barnevern, men dette er ikke blitt en ordinær praksis. Innen læreryrket er det gjort en del fremstøt, men også der er det fortsatt tilfeldig om nyutdannede får veiledning i sine første yrkesår, 54 prosent av nyutdannede lærerne i videregående skole sier de mottar eller har mottatt veiledning, men tall for grunnskolen og barnehagen er henholdsvis 68 og 63 prosent (Rambøll, 2020). Det finnes internasjonale eksempler på faste ordninger der det følger med 20 prosent stillingsressurs med en nyutdannet som benyttes for å følge opp med veiledning og støtte. Dette virker som en positiv ordning.

Det ligger begrensninger i at en ikke er ferdig utdannet når en går ut fra utdanningen (spesielt i barnevernet). Denne begrensningen må praksisfeltet ivareta. Dette fører til at det er behov for systematisk veiledning og mentorordninger i løpet av de første yrkesårene, – noe som ikke er vektlagt i alle profesjoner i dag. Det er gjort forsøk i barnevernet og i skolen som viser at dette er et godt tiltak. Vi har tidligere i rapporten pekt på at man kan bygge på erfaringer gjort i medisinstudiene.

Det kan være en utfordring at praktikere tror EVU ikke er nødvendig i egen kontekst fordi barna de berører ikke er utsatte eller marginaliserte, men alle barn kan ha det vanskelig. Derfor må EVU i dette temaet gjøres obligatorisk og relevant for alle. Helsedirektoratet har gitt ut en retningslinje om "Kommunens ansvar for tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge" som anbefaler sterkt at kommunens ledelse bør sikre at ansatte som arbeider med barn og unge har generell kunnskap om beskyttelses- og risikofaktorer og tegn og signaler, slik at de tidlig kan identifisere de som lever i en risikosituasjon. Det er i dag tilfeldig om det gjennomføres EVU i kommuner og fylkeskommune, og hvorvidt EVU vektlegger innovasjon, kritisk tenkning og kunnskapsbasert praksis, og er tilpasset lokal kontekst.

Dette gjelder ikke minst EVU for ledere innen offentlig sektor, som skal de sikre at barn og unge i utsatte situasjoner identifiseres og hjelpes, det kan være tilfeldig om ledere i alle sektorer har forståelsen for temaet, er i stand til å legge til rette for samarbeid på tvers av sektorer, med fokus på barn og unge i utsatte situasjoner.

Dette gir følgende hovedutfordringer:

- Manglende eller tilfeldig oppfølging av nyutdannede innen helse- og sosialfaglige yrker og lærerutdanningene i deres første yrkes år.
- Manglende fokus på EVU for ledere og de ansatte i det offentlige.
- Manglende vekt på å bygge lokal teori, kontekstspesifikk kompetanseutvikling som et EVU tilbud.

3 Mål og anbefalte tiltak

Alle barn og unge har rett til et liv og en framtid, og livskvalitet er et av FNs bærekraftsmål. Barn og unge har rett på hjelp hvis de opplever noe vanskelig og skadelig slik at livet kan bli bra igjen. Barn og unge skal i henhold til menneskerettighetene, ha trygghet for likeverdig tilgang til likeverdige, faglig forsvarlige helse- omsorgs- og velferdstjenester. Derfor må vi sørge for at vi i praksis kan tilby likeverdige, rettferdige tjenester og fordeling av ressurser.

Hovedmål: Gi studenter i grunn- og etterutdanningene et felles kunnskapsgrunnlag og forståelse for å kunne samarbeide om og med barn og unge som har det vanskelig, og kollegaer i andre profesjoner for å sikre nyttige og effektive hjelpetiltak i tide og over tid.

Mange av de anbefalte tiltakene vil kreve ressurser, og arbeidsgruppen legger derfor til grunn at det vil måtte foretas prioriteringer og omprioriteringer for å kunne følge opp foreslåtte tiltak.

3.1 FELLES KUNNSKAP OG FORSTÅELSE FOR GODT SAMARBEID MED OG OM BARN OG UNGE I EN UTSATT SITUASJON

For å imøtekomme hovedmålsettingen bør det legges til rette for etablering av et felles nasjonalt kunnskapsgrunnlag, forståelse og erfaring av godt tverrfaglig samarbeid på tvers av profesjonsutdanningene. Kunnskapsgrunnlag skal bidra til å gi studentene uavhengig av hvilken profesjonsutdanning de er tilknyttet, får en forståelse for betydningen av og ferdighetstrening i å samarbeide med og om barn og unge i en utsatt situasjon.

Vi foreslår følgende tiltak implementert systematisk, for eksempel over en 4 års periode (Tabell 1):

- i. etablere obligatoriske fellesemner på tvers av grunnutdanningene regionalt (se 3.2)
- ii. etablering av en kvalitetssikret, felles, nasjonal digital læringsressurs/plattform for utdanningene, som inneholder grunnkunnskap om aktuell tematikk og nyttige praksisnære kasuistikker (i tråd med delrapport 1 – Forskning)
- iii. implementering av oppdatert kunnskap om tematikk innenfor samtlige relevante fag og emner i alle utdanningene
- iv. etablere en obligatorisk tverrfaglig samarbeidsuke 'Virkeligheten' for studenter (se 3.2)
- v. Sikre relevant, nyttig/gyldig kunnskap som grunnlag også i utvikling av i etter- og videreutdanning

For å sikre nødvendig kunnskapsutveksling mellom utdanningene, praksis og forskningsfront i dette arbeidet anbefaler vi at det etableres:

- **tverrfaglige arbeidsgrupper** på hvert studiested med ansvar for implementering av skisserte tiltak (i-iv) lokalt
- et nasjonalt nettverk bestående av disse regionale arbeidsgruppene og aktuelle nasjonale aktører
 - nettverket har samlet ansvar for implementering av tematikk i utdanning/praksis,
 - for å kommunisere behov til utvikler/ansvarshavende for digital læringsressurs,
 - og treffes årlig for å sikre kunnskapsutveksling mellom utdanningene og aktuelle aktører innenfor forskning/kunnskapsutvikling.
- regelmessig, valid evaluering for monitorering av tiltak og tjenester
 - eksamen
 - ferdighetsvurdering i praksis
 - systematisk evaluering, inkludert innhenting av kunnskap fra barn, unge i utsatte situasjoner og familier i tjenestene om behov, hjelp og nytte av tiltak.

3.1.1. Tiltak A: Fellesemner

Vi anbefaler å systematisk inkludere et obligatorisk fellesemne i studieplanene på hver enkel utdanning (læreplan, pensum og undervisningsformer), som inkluderer et tilstrekkelig minste felles multiplum av felles tema, men tilpasset særpreget til den enkelte utdanningen og med lokale tilpasninger. Dette kan bidra til å gjøre tematikken obligatorisk i alle utdanninger, samt inngå i arbeidskrav og eksamen. Forslagene til tema er:

Tema I: Profesjonsrollen & samarbeid med barn og foresatte

Forslag til innhold:

- Hvem er jeg, barnesyn, holdninger, refleksjon om egen rolle og makt.
- Samarbeid med barn som kaptein og med barnets foresatte.
- Samarbeid med andre profesjoner.
- Bygge mot hos studentene til å samarbeide med barn og unge, med vekt på barns rett til å snakke fritt (BK 2,12) og barns rett til privatliv (BK art 16) og å finne løsninger og følge opp over tid.
- Barns grunnleggende rettsvern, barnekonvensjonen med særlig vekt på art. 2, 3, 6 og 12. Videre FNs barnekomité's generelle kommentarer (general comments), herunder generell kommentar nr. 9 (2006) og nr. 11 (2009), Urbefolkningsbarn og deres rettigheter etter ILO-konvensjon (nr. 169), FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), samt FNs konvensjon om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

TABELL 1 Forslag til 4-årig prosjekt for implementering og evaluering av foreslåtte tiltak.
(X=enkelthendelse; farget boks= pågående aktivitet.)

Foreslåtte tiltak	År I	År II	År III	År IV
Etablere strukturer for tverrfaglig kunnskapsutveksling og samarbeid				
Regionale tverrfaglige arbeidsgrupper	x			
Nasjonalt nettverk*	x	x	x	x
Utvikle nasjonal, digital læringsressurs/plattform				
Rekruttere ansvarshavende nasjonal tverrfaglig institusjon og prosjektleder	x			
Etablere nasjonal prosjektgruppe, med utgangspunkt i nasjonalt nettverk*	x			
Definere behov	x			
Definere metode for kunnskapsutveksling/læring				
Prodosere læringsressurs/plattform				
Monitore og videreutvikle læringsressurs/plattform				
I institusjoner for (etter-) utdanning				
Obligatoriske fellesemner for å sikre grunnkunnskap	x	x	x	x
Samarbeidsuka 'Virkeligheten' for anvendelse av kunnskap og øve ferdigheter	x	x	x	x
Implementere kunnskap og ferdigheter i alle relevante fag og emner				
I praksis				
Systematisk veiledning av studenter for læring av praksis og ferdigheter med målsetting om å sikre godt samarbeid med barn og unge som har det vanskelig om kunnskapsbaserte tiltak over tid				
Evaluere effekt				
Utdanning: Eksamen, systematisk kunnskapsvurdering innenfor tematikk	x	x	x	x
Utdanning/Praksis: Systematisk vurdering av ferdigheter for tverrfaglig samarbeid og samarbeid med barn og unge som har det vanskelig	x	x	x	x
Fylkesmannen: Systematisk evaluering av hvorvidt utdanningene gir studentene nødvendig kunnskap og ferdigheter for god praksis (inkludert tilbakemelding fra barn, unge og familier i vanskelige situasjoner)	x	x	x	x
Forskning: Etablere forskningsprosjekt som avdekker kunnskapshull/behov og effekt/nytte av tiltak på system- og individnivå (inkludert studier med barn, unge og familier i vanskelige situasjoner).				

Tema II: Forstå barns behov og reaksjoner

Inkludere kvalitetssikret kunnskap fra forskning, praksis og barn for eksempel om:

- Barn og unges grunnleggende behov for utvikling.
- Forstå barns reaksjoner, uttrykk og mestringsstrategier i forhold til vold, omsorgssvikt og alvorlige belastninger.
- Gå bak symptomene og lete etter årsak sammen med barnet.
- Risikofaktorer og mestringsfaktorer på samfunns-, system-, familie- og individnivå (eksempelvis kunnskap om vold, overgrep, omsorgssvikt, betydning av minoritetsstatus og marginalisering).
- Betydningen av tidlig innsats.

Tema III: Tiltak

Inkludere kvalitetssikret kunnskap fra forskning, praksis og barn for eksempel om:

- Hva som er nyttige og effektive tiltak, sett fra barn, praksis og forskning
- Meningsfulle måleindikatorer på nyttig/effektive tiltak, sett fra de gruppene tjenestene er til for
- Hvordan hjelpe barn på en respektfull og effektiv måte til riktig tid

3.1.2 Tiltak B: Felles digital, nasjonal læringsressurs

Vi foreslår at det etableres en felles digital, nasjonal læringsressurs med oppdatert og kvalitetssikret kunnskap, inkludert oppgaver og kasuistikker (film) til bruk innenfor hvert enkelt tema skissert over. Dette er i tråd med delrapport 1, som anbefaler «samlet database som inneholder all tilgjengelig forskning og kunnskap om utsatte barn og unge». Denne læringsressursen bør: Være en digital læringsressurs som gir oversiktlig tilgang til relevant kunnskap til bruk i fellesemne (på tvers) og fagspesifikt som kan fungere som veileder for undervisning med læringsressurser

- Utvikles av nasjonal aktør med tverrfaglig kompetanse på barn og unge i en utsatt situasjon. Denne nasjonale aktøren må samarbeide med organisasjoner med kunnskap fra barn, andre relevante institusjoner/fagmiljøer og det nasjonale nettverket for utdanningsinstitusjonene.
- Utvikle relevante og nyttige læremidler om barn og unge i en utsatt situasjon som har god kvalitet som kan sikre kvalitet når kompetansen ikke er der.
- Være finansiert tverrdepartementalt.
- Driftes av en egnet bestående tverrprofesjonell nasjonal institusjon.

Vi støtter delrapport 1 som foreslår et nasjonalt kunnskaps-senter som inneholder all forskning og kunnskap om barn og unge i utsatte situasjoner, og ser for oss at et kunnskaps-senter ville kunne tillegges ansvaret for en felles digital nasjonal læringsressurs.

3.1.3 Tiltak C: Ansvarlig arbeidsgruppe tilknyttet hvert studiested

På grunnlag av felles kunnskapsbase og digital læringsplattform må det finnes frem til lokale løsninger, som tar hensyn til lokale forhold og ulike utdanninger. Det anbefales derfor å etablere en arbeidsgruppe på hvert studiested. Størrelsen på gruppa og hvem som er relevante å ha med inn, tilpasses lokalt. Denne har som formål å:

- Etablere regionale/lokal fora for undervisere/forelesere på tvers av grunnutdanningene for utveksling av erfaring, samordning og utvikling av emneplan og tematisk innhold. Et eksempel til etterretning på dette er Profesjonsfaglig Forum ved UiO.

3.1.4 Tiltak D: Evaluering av studier for å sikre relevant og nyttig kunnskap

I tillegg til eksisterende studiekvalitetssikringsrutiner bør en kartlegge behov for kunnskap lokalt/regionalt med utgangspunkt i måldata om og fra barn og unge i tjenestene og de som har falt fra utdanninger og tjenester. Barn og unge må høres direkte i evalueringer. Dialog med kommunerevisjon og Fylkesmannen, Ungdata og HUNT.

3.1.5 Tiltak E: Nasjonalt nettverk

Det anbefales å etablere et årlig nasjonalt nettverk for presentasjon av oppdatert kunnskap og erfaringsutveksling – om barn/unge i en utsatt situasjon; praksis og forskning med presentasjon fra arbeidsgruppene på hvert studiested og refleksjon rundt kunnskapsgrunnlag, kildekritikk, metode. Målsettingen er at vi nasjonalt skal kunne utdanne for en likeverdig praksis.

Det nasjonale nettverket bør spille inn til den nasjonale, digitale læringsressursen for å sikre jevnlig oppdateringer.

Krav om tverrprofesjonelt samarbeid må sveises fast / lovfestes i lovverket (den nye Barneloven) og styrkes gjennom at samordning og tverrfaglig samarbeid blir en del av internkontrollsystemer og ivaretas gjennom internrevisjon og/eller tilsyn av ekstern tilsynsmyndighet. Dette støttes av tiltak 5.3 i delrapport 3 - Ledelse. Per i dag finnes ikke et regelverk som ansvarliggjør noen med krav om samordning og tverrfaglig samarbeid rundt barn i en utsatt situasjon.

3.2 UTDANNING, UTDANNEREN OG TVERRPROFESJONELL SAMHANDLING OG SAMARBEID

Det er viktig å sikre at utdanningen bygger på relevant, valid og gyldig kunnskap. Kunnskapsstater, rapporter og digitale læringsressurser nevnt i 3.1 kan bidra til å sikre forbindelsen mellom oppdatert forskning, oppdatert kunnskap fra praksis og oppdatert kunnskap fra barn og det studentene lærer. Det er viktig å få til et tolkningsfellesskap på hva denne kunnskapen er. Dette må starte fra rammeplanarbeidet og føres videre til emnebeskrivelsene. Det tverrfaglige kunnskapsgrunnlaget må være valid / gyldig i forhold til forståelsen av barn og unge

i utsatte situasjoner. Kunnskapsgrunnlaget bør inneholde en felles forståelse av barn og unges ulike uttrykk i forhold til hva det enkelte barn/unge er preget av når det gjelder erfaringer og opplevelser. Tiltakene i denne delen av rapporten, bygger på begrunnelser, mål og tiltak forslått i foregående del.

3.2.1 Tiltak A: Statlig rammeplanarbeid

Barn og unge i en utsatt situasjon må ha en sentral plass i alle utdanninger, og et omforent og gyldig kunnskapsgrunnlag må danne utgangspunktet for formuleringene i de enkelte utdanningene. Det bør gis føringer for et obligatorisk felles emne på tvers av utdanningen (som å fremme tverrprofesjonell samhandling og samarbeid om barn og unge i en utsatt situasjon).

3.2.2 Tiltak B: Fra rammeplan til studieplanarbeid lokalt

Vi anbefaler etableringen av et obligatorisk emne, med kunnskap om, - og ivaretagelse av barn og unge i en utsatt situasjon innen alle studieprogram i grunnutdanninger innen helse og sosial, oppvekst og utdanning, eventuelt også innen plan og miljø, det vil si alle yrker som har befattning med barn og unges oppvekst. Vi foreslår også et krav om at alle studenter skal ha deltatt i tverrfaglig opplegg om problemløsning som vektlegger både kunnskap og ferdigheter.

Det bør samarbeides mellom studieprogramledere (se tverrfaglig arbeidsgruppe i punkt 3.3.3) for å gi innhold til dette obligatoriske emnet – og som kan bidra til et tolkningsfellesskap om kunnskapsgrunnlaget for emnet. Samarbeidet kan også samarbeide om felles planlegging av tverrfaglig opplegg om problemløsning.

3.2.3 Tiltak C: Fra emneplan til undervisning og eksamen

Undervisere bør til enhver tid ha tilgang til oppdatert kunnskap. Det anbefales å:

- Opprette en lokal arbeidsgruppe på hvert studiested.
- Opprette et nasjonalt nettverk på tvers av utdanninger og praksisfelt som bidrar til en felles digital nasjonal læringsressurs, som er kontinuerlig oppdatert. Knytte dette til fagpersoner fra både forskningsfelt og praksisfelt, med mål om å gi støtte til den enkelte underviser.
- Utvikle metoder og verktøy - digitale ressurser, kvalitetssikret av nasjonalt nettverk.
- Utvikle en digital kunnskapsbank, kvalitetssikret og oppdatert av nasjonalt nettverk.
- Studentene eksamineres i det anbefalte obligatoriske fellesemnet.

3.2.4 Tiltak D: Tverrprofesjonell samhandling og samarbeid

Det anbefales at det enkelte utdanningsstedet har ansvaret for å legge til rette for:

- At studenter lærer tilrettelegging og samarbeid gjennom reelle casebeskrivelser.
- At studentene aktivt jobber med komplekse caser fra virkeligheten i grupper hvor det er tjenestebehov fra flere tilbydere/aktører.

- Tverrfaglig, gjensidig hospitering (hospiteringssted kan omfatte frivillige organisasjoner).

3.2.5 Tiltak E: Innovasjon, kritisk tenking og kunnskapsbasert praksis

For å kunne tilrettelegge for livslang læring og utvikling av praksisfeltet, må det legges til rette for en grunnkompetanse der studentene kan jobbe med utvikling av egen praksis gjennom innovasjon og utviklingsarbeid. Dette er ivare tatt i noen utdanninger (FOU-arbeid inngår i mange utdanninger), men kan styrkes i andre.

Det anbefales at det legges til rette for å:

- Lære om utforskning av egen praksis
- Samle tilbakemeldinger fra barn, unge og foresatte på om de får nyttig hjelp til rett tid (for å måle kvalitet/effektivitet i hjelpetjenesten):
 - Eks. Nyttige mål på barn, unge og foresattes nytte av hjelp i tjenestene. Data fra kommunerevisjonen, Ungdata og fylkesmann.
 - ‘Hva mener barn/unge som har det vanskelig om tjenestene vi tilbyr?’
- Lære om hvordan en finner kvalitetssikret kunnskap fra barn, praksis, forskning
- Reelle caser på tvers av profesjonsutdanninger
- Kunne utvikle/bruke teknologi og metode
- Kunne bli innovative kunnskapsarbeidere som kan utvikle egne praksis når de trer inn i yrkesrollen

3.2.6 Tiltak F: ‘VIRKELIGHETEN - Samarbeidsuka’

Utdanning må trigge til samarbeid og lære av og i møter. For å få et tolkningsfellesskap og felles forståelse av andres språk samt øving i å sette felles målbilde og dialogsamtale anbefales det å etablere:

- Samarbeidsuka I og II på tvers av profesjonsutdannelsene i regi av lokalt fora/arbeidsgruppa (tiltak C) - Når barn har det vanskelig.
- Samarbeidsuka – VIRKELIGHETEN
 - Case-basert samarbeid på tvers av studier (eks. UiA, DMMH) i form av eksempel hackathon, katastrofeøvelser eller lignende – autentisk erfaring med real case.

3.2.7 Tiltak G: Utdanner møter praksisfeltet

For å få oppdatert erfaringsbasert kunnskap, der målet er økt grad av samarbeid mellom utdanningene og praksisfeltet om dette temaet anbefales det at:

- Utdannere hospiterer på arbeidsplassene de utdanner studentene til
- Praktikere fra feltet hospiterer i utdanningene
- Det opprettes flere kombinerte dobbeltstillinger
- Det opprettes flere offentlige ph.d. (noe som er i tråd med Bufdirs Kunnskapsstrategi 2019-2021)

3.3 PRAKSIS I UTDANNINGEN

Praksisperioder skal sikre at egnede studenter får nødvendige ferdigheter og erfaringer. Dette skal støttes opp om gjennom kvalifiserte, erfarne og praksisnære veiledere. Godt kvalifiserte veiledere sikres for eksempel gjennom videreutdanningen i barnevernveiledning ved Universitetet i Tromsø. Her tas erfarne barnevernansatte opp for å få kunnskap og kompetanse i veiledning av nyansatte. Fire kunnskapssentre deltar i undervisning og veiledning. Veiledningen foregår regionalt ved de fire sentrene og er praksisrelatert. Undervisningen foregår i Tromsø og digitalt.

Barn og unge som får hjelp i tjenestene kan bidra med innspill til veiledning av studentene. Dette gjelder også for de med urfolk og minoritetsbakgrunn. Praksisperiodene bør være relevante for studenten og gi nyttige innblikk i hvordan arbeid utføres, samarbeid på tvers av tilbydere og sektorer, innovasjonsmuligheter på feltet og realiteten i møte med barn og unge i praksisfeltet.

3.3.1 Tiltak A: Utvikling og høring av emneplan for praksisperioder

Det anbefales at:

- Studieplaner og emneplaner blir utviklet i tett samarbeid mellom praksisfeltet og utdanningsinstitusjonene.
- Oppsummert kunnskap fra barn og unge som gjenspeiler vårt samfunn og ulike kulturer inngår i emneplanene.
- Studentorganisasjoner kan også involveres, særlig ved etablering av nye emner og større revideringer da de kan ha nyttig kunnskap om trender og behov.
- Emneplaner sendes på bred høring i praksisfeltet.
- Emneplaner revideres hvert 3. år eller ved ny vesentlig kunnskap eller omstillinger på praksisfeltet av betydning. Et nasjonalt kunnskapssenter eller Kompetansesenter som for eksempel kompetansesenter for brukererfaring og tjenesteutvikling (KBT) kan bidra i revidering og utarbeidelse av emneplaner, og data fra Ungdata bør benyttes der det er relevant.

3.3.2 Tiltak B: Legge til rette for kvalitet på praksisarenaene

Det anbefales å:

- Utlyse offentlige ph.d.-stillinger i praksisfeltet som kan bidra til at praksisnære problemstillinger forskes på og faget videreutvikles med teori og praksis integrert.
- Sikre formelt utdannede veiledere i institusjonene der studentene har praksis, veiledere må ha kunnskap og kompetanse om barn og unge i utsatte situasjoner.
- Studentene må gis innblikk i arbeid rettet mot ivaretagelsen av barn og unge i utsatte situasjoner, og erfaringer med tverrprofesjonelt og tverrsektorielt samarbeid som gjelder denne gruppen.
- Praksis tilrettelegges slik at man får god bredde, variasjon og kompleksitet i sakene
 - Kan for eksempel gjøres med siste års studenter som får erfaringer ved særlige barn og unge i utsatte situasjoner

som krever større forståelse og modenhet blant studentene.

- Praksisutforming skal også ivareta urfolk og minoriteter.
- Opprette stilling som kombinerer klinikk/praksis og forskning/utdanning
 - Med spesielt ansvar for:
 - Veiledning og lenken mellom utdanningssted/praksis
 - Utvikling av gode praksisplasser i samarbeid med praksisfeltet
 - Bidra i arbeid med å utvikle emneplaner jamfør tiltak A
 - Utvikle gode praksisnære forskningsprosjekt etter praksisfeltets behov og egenutviklede strategiplaner
 - Praksisplassene må gjenspeile hele vårt samfunn og ulike kulturer samt legge til rette for praksis i ulike regioner

3.3.3 Tiltak C: Evaluering i og av praksis

Det anbefales at evaluering rommer:

- Studenters evaluering av praksisgjennomføringen.
- Studenters evaluering av veiledere.
- Studenters evaluering av egne styrker, muligheter og begrensninger i møte med barn og unge i utsatte situasjoner.
- Veilederes evaluering av studenter og praksisgjennomføring.
- Tilbakemeldinger fra barn og unge til studenter som er i praksis der det er mulig.
- Lære studentene metoder for å innhente tilbakemelding fra barn og unge i utsatte situasjoner i systemene.

3.3.4 Tiltak D: Involvere barn og unge i system som skal sikre skikkethet hos studenter og veiledere

I tillegg til nåværende system anbefales det at:

- Barn og unge involveres i å utvikle systemet
- Hva som defineres som skikkethet i de ulike profesjonsyrkene bør evalueres, og barn og unge i utsatte situasjoner sine beskrivelser av hva som oppleves som god profesjonstøvelse hentes inn og tillegges betydning når skikkethet defineres.

3.3.5 Tiltak E: Lovverk og rammer

Det anbefales å:

- Lovpålegge praksisfeltet å ta imot studenter

3.4 IVARETAGELSE AV NYUTDANNEDE, LIVSLANG LÆRING OG ETTER- OG VIDEREUTDANNING

Praktikerne som jobber med barn og unge direkte og indirekte må ha oppdatert kunnskap om barn og unge i utsatte situasjoner, og dette kan ivaretas gjennom et system som sikrer at kunnskaper og ferdigheter læres gjennom praksis og videreutdanning. EVU-ene som tilbys bør være kontekstbaserte og utformes ut ifra behov i egen praksis. Målet er at praktikerne har den oppdaterte kunnskapen som finnes, og kan bygge lokal teori gjennom læring og utvikling i egen virksomhet. Ledere bør være i stand til å sette en agenda for identifisering og samordning og tverrfaglig samarbeid for barn og unge i utsatte situasjoner.

Følgende tiltak anbefales:

3.4.1 Tiltak A: For nyutdannede

- Lovpålagt veileder-ordning i praksis/klinikk for nyutdannede innenfor samtlige faggrupper
- Etablere en digital læringsressurs
- Livslang læring – utdannede mentorer med veiledningskompetanse i de to første yrkesår

3.4.2 Tiltak B: For praktikere

- Etablere forpliktende kompetanseplaner for de som jobber i tjenestene for barn og unge
- Tilrettelegge for deltagelse i nettverk, EVU (f.eks forkurs til nasjonal 'konferanse' for
- kunnskapsutvikling og erfaringsutveksling).
- Tilby grunnpakker for EVU i forhold til barn og unge i utsatte situasjoner som tilpasses kontekst. Det vil si EVU som tverrprofesjonell master for yrkesgrupper innen helse, oppvekt og utdanning - som har obligatoriske emner skissert i 3.1 og som vektlegger casebaserte tverrfaglige – tverretatlige tilnærminger til arbeidskrav og eksamensoppgaver, for å sikre endringskapasitet, relevans og tilknytning til egen kontekst.
- EVU bør inkludere tilstrekkelig kunnskap om kvalitetssikrede digitale ressurser til at praktikerne kan sette agenda og være pådriver for læring og utvikling i egen virksomhet for å bygge lokal teori.

3.4.3 Tiltak C: For ledere

- Ledere og politikere i kommuner og fylker gjennomfører obligatoriske EVU-er med jevne mellomrom (4 år). Dette inkluderer:
 - “Katastrofeøvelser” med case fra den digitale veilederen vi har anbefalt å etablere.
 - Tilstrekkelig kunnskap for å kunne sikre oppfølging gjennom kommunens forsvarlige system slik at det kan føres tilsyn med det av kontrollutvalg, kommunerevisjon og/eller ekstern tilsynsmyndighet.
 - Tilstrekkelig kunnskap om kvalitetssikrede digitale ressurser til å sette agenda og være pådriver for læring og utvikling i egen virksomhet.
- Ledere og politikere trenger oppdatert kompetanse om samordning og tverrfaglig samarbeid synliggjøres i praksis
 - Inkluderer hvordan samordning og tverrfaglig samarbeid bør være en del av internkontrollsystemer og hvordan samordning og tverrfaglighet kan få internrevisjon og/eller tilsyn av ekstern tilsynsmyndighet.

Kilder

- Bore, Bakken, Boilard, Fetscher, Hamber & Sinderud (2019)
Høyt opptaksnivå, lav fullføring. NOKUT 18-2019
- Carpenter & Dickinson (2008)
- Caspersen & Kårstein (2014) Praksis i helse- og sosialfagutdanningene: En litteraturgjennomgang. NIFU
- FNs barnekonvensjon (2003)
- FN-sambandet (2020) FNs bærekraftsmål
- Forandringsfabrikken (2019) Rapport: Hvis jeg var ditt barn. Om tvang i barnevernsinstitusjon
- Forandringsfabrikken (2019) Rapport: Hvis jeg var ditt barn. Om tvang i psykisk helsevern
- Forandringsfabrikken (2019) Rapport: Rett og sikkert, Forandringsfabrikken (2016) Rapport: Forandre med varme – råd for trivsel i skolen
- Forandringsfabrikken (2016) Rapport: Når skolen ikke passer - råd fra elever som strever over tid
- Forandringsfabrikken (2016) Rapport: Når sorg kommer brått – Råd om hvordan skolen kan ta vare på oss som har opplevd sorg
- Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning (2012)
- Forskrift til rammeplan for barnevernspedagogutdanning (2005)
- Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn (2010)
- Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger (2017)
- Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning (2015)
- Forskrift til rammeplan for sosionomutdanningen (2005)
- Forskrift til rammeplan for sykepleierutdanning (2008)
- Forskrift til rammeplan for vernepleierutdanning (2005)
- Helsedirektoratet (2019) Kommunens ansvar for tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge
- Helsetilsynet 2019 “Det å reise vasker øynene” sier noe om barnevernet
- Kipperberg, Elise. “Barnekonvensjonen: Kompetanse og kunnskapsbehov i høyere utdanning og blant fagfolk i feltet.” (2018). Kongeriket Norges Grunnlov (1814)
- Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (2013)
- Norsk Sykepleierforbund (2018) Stor vilje – lite ressurser. NSF
- NOU 2017: 12: Svikt og svik — Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt
- St.meld 13 (2011/2012) Utdanning for velferd
- St.mld. 10 (2012/13) God kvalitet – trygge tjenester
- Stortingsmelding 26 (2014/15), Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet
- Wollscheid, S., & Røsdal, T. (2019). Betydning av utdanning, praksis, veiledning og autorisasjonsordninger for økt kvalitet i yrkesutøvelsen i barnevernet: En litteraturgjennomgang.

Norges forskningsråd

© Norges forskningsråd 2020

Sekretariatet for strategiprosessen BarnUnge21 er lagt til Forskningsrådet

Norges forskningsråd
Postboks 564
1327 Lysaker
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles og lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner
eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Design: BCW Oslo
Trykk: 07 Media AS
Opplag: 107
Dato: 25. juni 2020

ISBN 978-82-12-03860-8 (Trykksak/papirutgave)

ISBN 978-82-12-03861-5 (PDF)

